

К.А. Олійник, аспірант*

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ФІНАНСОВО-КРЕДИТНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МАЛИХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Постановка проблеми. Об'єктивна необхідність у кредитуванні пов'язана з потребою поповнення оборотних коштів, придбання основних засобів, запровадження нових виробництв і прогресивних технологій. У процесі господарської діяльності практично у кожного підприємства виникає необхідність одержання кредиту. Особливо це характерно для сільськогосподарського виробництва, для якого властиві сезонність, залежність від природних умов і стихійних сил природи, великий розрив між часом вкладення коштів та їх поверненням після реалізації продукції, висока капіталомісткість, порівняно низька фондівіддача [2, с. 208].

Особливість сільського господарства як галузі вимагає особливого ставлення до фінансування господарських операцій малих сільськогосподарських підприємств. Оскільки дані підприємства забезпечені власними оборотними коштами у мінімальному розмірі, необхідному для фінансування витрат поточного року під урожай майбутнього, створення мінімальних страхових запасів кормів, матеріалів, інших цінностей, то постійно виникаюча в процесі їхньої діяльності додаткова потреба в оборотних коштах, зумовлена сезонним характером виробництва, покривається короткостроковим банківським кредитом [13, с. 28].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема фінансово-кредитного забезпечення малих аграрних підприємств комерційними банками широко відображена у вітчизняній економічній літературі, зокрема в працях В.М. Алексійчука, О.Є. Гудзь, М.Я. Дем'яненка, О.О. Непочатенко, А.А. Пожар, О.А. Кириченка, С.М. Колотухи, О.В. Зленко, П.Т. Саблука та інших.

---

* Науковий керівник – О.Г. Чирва, кандидат економічних наук, доцент.

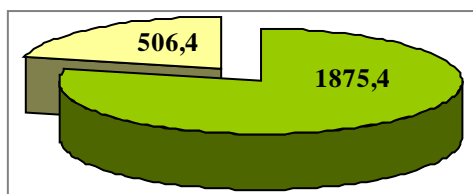
Разом із тим деякі особливості й тенденції розвитку фінансово-кредитного забезпечення малих сільськогосподарських підприємств комерційними банками потребують подальшого аналізу.

Мета статті – визначення сучасних тенденцій та особливостей сучасних кредитних програм комерційних банків для малих сільськогосподарських підприємств в Україні.

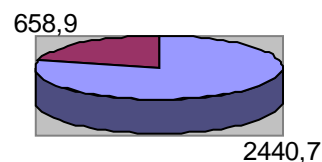
Основні результати дослідження. За даними компанії «Простобанк Консалтинг», яка проводить професійні маркетингові дослідження ринку банківських послуг, спеціальні кредитні програми для малого аграрного підприємництва в Україні пропонують такі комерційні банки, як Райффайзен банк Аваль, ПроКредит банк, ПАТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК», АБ «Київська Русь», ПАТ «Мегабанк» [4].

Особливостями програм кредитування малих сільськогосподарських підприємств є: гнучкий графік погашення платежів, розширений перелік активів, які можуть бути заставою, цільове призначення (придбання хімічних засобів захисту рослин, пально-мастильних, насінневих матеріалів, запасних частин, мінеральних добрив, сплата за енергоносії, страхові та нотаріальні послуги, виплата заробітної плати й супутніх платежів до бюджету, оплата інших товарів і послуг, поточних господарських потреб).

У структурі кредитів Райффайзен банку Аваль питома вага кредитів, наданих сільськогосподарським підприємствам у 2010 році становила 4,3% на суму 1 875,4 млн грн, у 2011-му – 8,1% та 2 440,7 млн грн (рис. 1). Але незважаючи на збільшення обсягів наданих у 2011 році кредитів – на 565,3 тис. грн, або на 30%, порівняно з 2010 роком, питома вага кредитів, наданих сільському господарству, у структурі кредитного портфеля за останній рік зросла майже на 4%, однак частка їх все ще незначна.

■ Усього надано кредитів с.-г. підприємствам, млн грн
 ■ у т.ч. надано малим с.-г. підприємствам

■ Усього надано кредитів с.-г. підприємствам, млн грн
 ■ у т.ч. надано малим с.-г. підприємствам

2010 р.

2011 р.

Рис. 1. Кредитування малих сільськогосподарських підприємств Райффайзен банком Аваль

Джерело: побудовано автором на основі даних Офіційного сайту Райффайзен Банк Аваль [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.aval.ua>.

Структура кредитного портфеля Райффайзен банку Аваль у розрізі видів економічної діяльності протягом 2008-2009 років не зазнала істотних змін. Частка кредитування сільського господарства залишалася незмінною і становила 11% від загального обсягу наданих банком кредитів. Збільшення обсягів кредитів на 565,3 тис. грн порівняно з 2010 роком відбулося в 2011 році.

Безсумнівно, кредитування – важливий аспект співпраці банків і малих сільськогосподарських підприємств, але перспективним лідером буде той, хто розвиває цей ринок та пропонує комплексне стратегічне партнерство. Вважаємо, що майбутнє розвитку кредитних відносин із малими сільськогосподарськими підприємствами саме за таким комплексним підходом у задоволенні їхніх кредитних потреб.

Так, Райффайзен банк Аваль пропонує малим сільськогосподарським підприємствам кредит на фінансування поповнення обігових коштів. Для цього банк розробив спеціальну кредитну програму – *невідновлювальну кредитну лінію*, що підтримує стабільність фінансових активів (табл. 1). Це такий вид кредитної лінії, який передбачає, що за одержання повної суми кредитних коштів подальша їхня видача припиняється залежно від фактичної суми заборгованості за кредитом протягом дії кредитного договору [8].

1. Базові умови кредитної програми на поповнення оборотних коштів для малих сільськогосподарських підприємств у Райффайзен банк Аваль

Категорія позичальників	Максимальний ліміт кредитної	Розмір процентної	Термін користування,	Разова комісія за

	лінії	ставки	міс.	надання кредиту, %
Клієнти з річним оборотом до 1 млн євро	До 75 тис. євро (еквівалент у гривні)	Від 20-24% у гривні	До 18	0,99
Клієнти з річним оборотом від 1 млн євро	До 1,5 млн євро (еквівалент у гривні)	Від 20-24% у гривні	До 18	0,99

Джерело: згруповано автором на основі даних Офіційного сайту Райффайзен Банк Аваль [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.aval.ua>.

Забезпеченням за таким видом кредиту може бути: нерухоме майно (житлова та нежитлова нерухомість); автомобілі, наземні транспортні засоби, комбайни, трактори чи інша сільськогосподарська техніка; майнові права на депозитні кошти, розміщені в Райффайзен банку Аваль, у тому числі фізичними особами; сільськогосподарські тварини; цілісний майновий комплекс; товари в обігу; майбутній урожай. Розмір відсоткової ставки залежить від кредитної історії, рівня обігу за поточним рахунком у банку, фінансового стану й наявності ліквідної застави.

Ще одним альтернативним кредитним продуктом від Райффайзен банк Аваль для малих сільськогосподарських підприємств є *інвестиційне кредитування*. Цільове призначення даної пропозиції полягає у фінансуванні придбання:

нової мобільної сільськогосподарської техніки: комбайнів, тракторів тощо;

нової сільськогосподарської ґрунтообробної техніки: плугів, борін, агрегатів передпосівного обробітку ґрунту, культиваторів, сівалок, обприскувачів, машин для внесення добрив, котків;

нового обладнання для обробки сільськогосподарської продукції: обладнання для обробки (доробки), сушарок, для транспортування (конвеєрів), для зберігання зернової та іншої сільськогосподарської продукції, обладнання для ферм, зрошувальних систем тощо;

у фінансуванні витрат, пов'язаних із введенням в експлуатацію нової сільськогосподарської техніки чи обладнання для обробки сільськогосподарської продукції;

у фінансуванні будівництва й реконструкції нерухомості.

Сума такого кредиту встановлюється згідно з потребами позичальника та надається строком до 5 років, а графік погашення встановлюється відповідно до планів розвитку й очікуваних грошових надходжень.

Особливістю інвестиційного кредиту є розширений перелік предметів забезпечення: сільськогосподарська техніка та/або обладнання, що є об'єктом кредитування, майнові права на майбутній урожай, тварини на вирощуванні, відгодівлі, основне стадо, товари, сировина, майнові права вимоги за контрактами, майнові права на депозитні кошти, розміщені в Райффайзен банку Аваль, у тому числі фізичними особами, транспортні засоби, нерухоме майно: нежитлова та житлова нерухомість, земельні ділянки, машини й обладнання, єдиний майновий комплекс.

Таким чином, Райффайзен банк Аваль пропонує малим аграрним підприємствам комплексне партнерське обслуговування: послуги з управління грошовими потоками; фінансування оборотного капіталу; інвестиційні кредити; фінансовий лізинг; фінансування будівництва елеваторних комплексів; партнерські програми кредитування для аграріїв; страхування від неврожаю. Всі кредитні продукти для малих сільськогосподарських підприємств від Райффайзен банку Аваль характеризуються розширеним переліком предметів застави.

Ще однією з форм механізму кредитування є *участь міжнародних фінансово – кредитних інститутів у фінансуванні малих сільськогосподарських підприємств*. Програму мікрокредитування сільськогосподарських товаровиробників в Україні (ПМКУ) проводить Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) і Німецько – український фонд (НУФ). Мета цієї програми полягає у сприянні розвитку малих сільськогосподарських підприємств шляхом полегшення доступу до банківських кредитів на постійній основі. Підтримку щодо її реалізації надає Агентство з міжнародного розвитку США (USAID), Європейський Союз та Німецький Кредитний банк реконструкції (KfW) у рамках TRANSFORM – програми німецького уряду із співробітництва у Східній Європі [1].

В Україні здійснюється підтримка фінансування малих сільськогосподарських підприємств у рамках програм Німецько – Українського фонду (НУФ) шляхом надання їм через банки – партнери кредитів для здійснення інвестицій в основний та обіговий капітал [12].

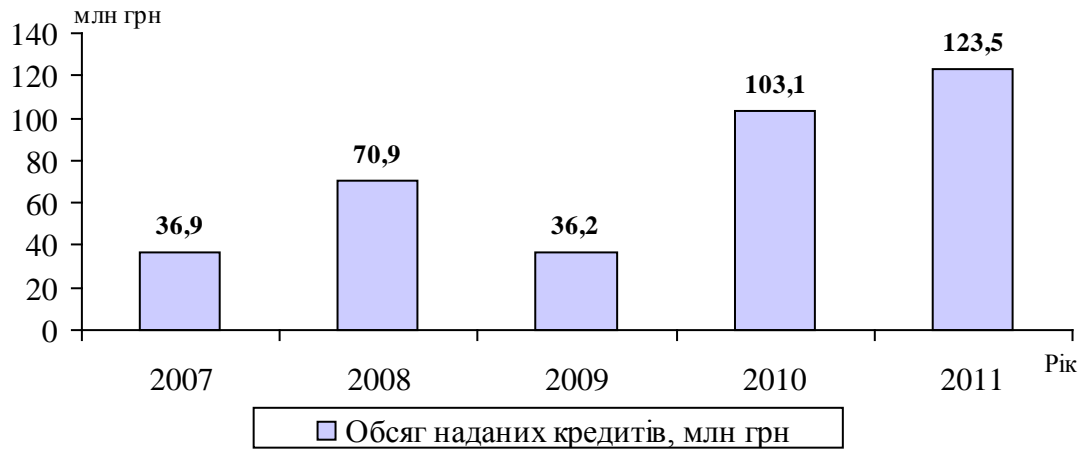
Продуктом спільних зусиль ЄБРР є *Програма мікрокредитування в Україні* (ПМКУ), яка започаткована ще у 1997 році. До нинішнього часу виокремлюють два етапи її провадження: перший – 1997-2005 роки і другий – із 2006 року й дотепер. Програма мікрокредитування має на меті підтримку розвитку мікро- та малих підприємств створенням для них сприятливих умов для одержання банківських кредитів на постійній основі. Нині основними завданнями ПМКУ є управління кредитним портфелем в умовах кризи й розвиток агрокредитування в банках – партнерах.

Варто зазначити, що в період фінансової нестабільності, із жовтня 2008 року, підхід до реалізації програм мікрокредитування дещо змінився. Протягом перших місяців кризи видачу нових позик було практично призупинено. Після перегляду системи оцінки ризиків у комерційних банках умови надання кредитів значно ускладнились, а процентні ставки підвищилися [3, с. 78].

Так, банк «Київська Русь» є учасником ПМКУ по лінії Німецько – Українського фонду, яка передбачає *кредитування по лініях Міжнародних фінансових організацій* фізичних осіб – підприємців і приватних підприємств, фермерських господарств, які розташовані та ведуть свою діяльність у будь-якій місцевості, за винятком обласних центрів і міст із населенням більше 100 тис. осіб [5]. А за рахунок власних коштів банк здійснює кредитування малих сільськогосподарських підприємств незалежно від місця ведення бізнесу.

За умовами надання кредитів у рамках даної програми банк «Київська Русь» пропонує малим сільськогосподарським підприємствам кредит у розмірі до 2,5 млн грн, із процентною ставкою 18,5% й терміном користування до 36 міс.

Участь банку «Київська Русь» у реалізації програми мікрокредитування в Україні позитивно вплинула на обсяги кредитування малих сільськогосподарських підприємств (рис. 2).

Рис. 2. Динаміка обсягів кредитування малих сільськогосподарських підприємств банком «Київська Русь» за 2007-2011 роки

Джерело: побудовано автором на основі даних Офіційного сайту ПАТ «Банк «Київська Русь» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kruss.kiev.ua>.

Дані рисунка показують збільшення обсягів наданих кредитів малим сільськогосподарським товаровиробникам протягом останніх років. Так, найбільші зміни в обсягах кредитування в бік збільшення відбулися у 2008 (на 34 млн грн) та 2010 (на 66,9 млн грн) роках. У 2011 році обсяг кредитування малих сільськогосподарських підприємств зріс на 20% порівняно з попереднім роком. Дані позитивні тенденції з нарощування обсягів кредитування малих сільськогосподарських підприємств банком «Київська Русь» були досягнуті за рахунок доступу до коштів Міжнародних фінансових організацій через участь у програмі мікрокредитування в Україні.

У свою чергу малим сільськогосподарським підприємствам у рамках продукту «Агрокредит» банк пропонує короткостроковий кредит у сумі до двох мільйонів гривень під 19% річних. При цьому забезпеченням можуть бути грошові надходження, розміщені на депозитних рахунках у ПАТ «Банк «Київська Русь», нерухомість (житлова, нежитлова), земельна ділянка, автотранспорт, обладнання широкого спектра використання, товари в обігу, порука, заклад. Пропоновані кредитні кошти можуть бути використані для фінансування поточного сільськогосподарського циклу (купівля пального, добрив, насіння), підготовки техніки до сезону, підтримки ведення господарської діяльності, власних потреб. Для одержання кредитів

позичальники повинні фактично займатися підприємницькою діяльністю не менше шести останніх календарних місяців і мати позитивну кредитну історію.

Водночас ПАТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК» також пропонує комплекс кредитних послуг для малих агропідприємств: фінансування поповнення обігових коштів і кредити на придбання техніки із гнучким графіком виплат.

Цікавим є той факт, що у 2011 році ПАТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК» став належати одній із наймогутніших фінансових груп світу та найбільшому банку Франції – Credit Agricole, який здійснює кредитування сільського господарства й є однією з найбільших фінансових організацій світу [6].

Завдяки підтримці потужного акціонера, ПАТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК» у 2011 році збільшив обсяг наданих кредитів малим сільськогосподарським підприємствам. (рис. 3).

Рис. 3. Динаміка обсягів наданих кредитів малим сільськогосподарським підприємствам ПАТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК» у 2007-2011 роках

Джерело: побудовано автором на основі даних Офіційного сайту ПАТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://credit-agricole.com.ua>.

З даних рисунку бачимо, що до кризового 2008 року обсяги кредитування малих сільськогосподарських підприємств збільшувалися, а в наступні 2008 – 2010 роки вони зменшилися на 21%. Однак у 2011 році обсяг наданих кредитів аграрним підприємствам стрімко зріс на 48,3%, що є результатом входження до фінансової групи Crédit Agricole і доводить про позитивний вплив спеціалізації на розвиток кредитного забезпечення підприємств аграрного сектору.

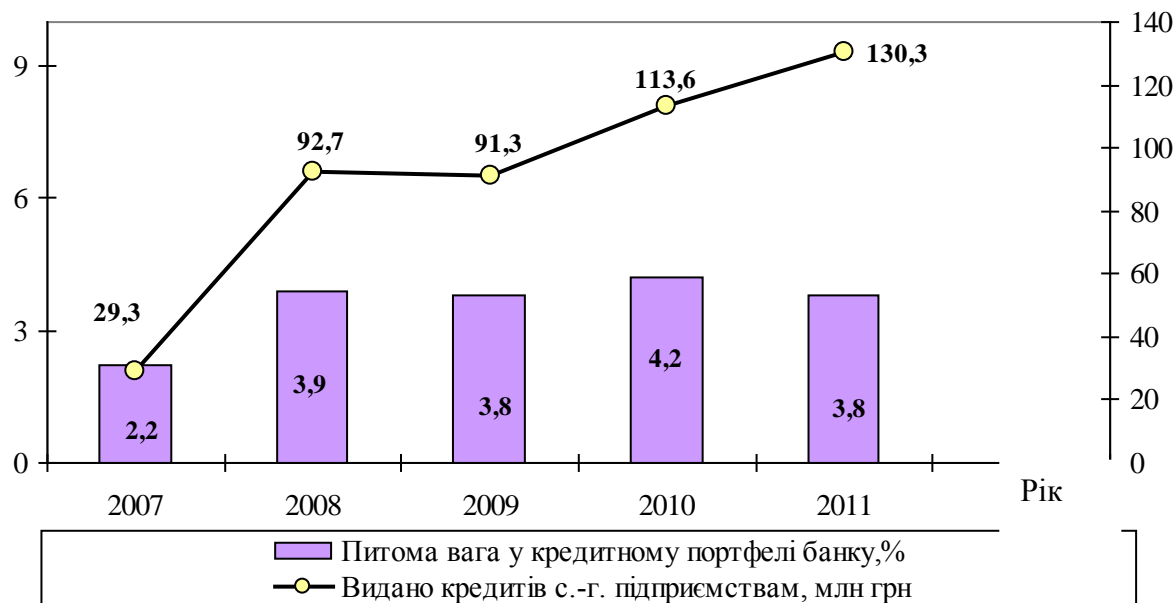
Парадоксальним є те, що Україна – аграрна країна, а серед зареєстрованих 196 банків немає жодного спеціалізованого аграрного банку, в якому частка кредитів для сільського господарства у структурі кредитного портфеля становила б понад 50%.

Фінансування поповнення обігових коштів у ПАТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК» здійснюється в формі кредитної лінії й гарантує оперативне забезпечення фінансових потреб малих сільськогосподарських підприємств, а схема погашення адаптована саме під дану категорію позичальників. Кредитні кошти перераховуються на відкритий у банку рахунок, а строк користування ними становить 12 міс. Вартість кредиту – 20% річних у гривні та 12,5% в доларах США, а також сплачується разова комісія в розмірі 1% від суми кредиту.

Забезпеченням у даному випадку може слугувати сільськогосподарська техніка й обладнання, легковий і вантажний автотранспорт, сільськогосподарська техніка або обладнання, що купується, нерухомість, власні активи позичальника, а як додаткова застава – велика рогата худоба, зерно, врожай майбутнього періоду.

ПАТ "МЕГАБАНК" також є учасником ПМКУ по лініях ЄБРР та НУФ і розвитку й пропонує малим сільськогосподарським підприємствам кредитні програми для фінансування поточного сільськогосподарського циклу (купівля ПММ, добрив, насіння тощо), підготовки техніки до сезону, на підтримку бізнесу.

Обсяги та питома вага наданих сільськогосподарським підприємствам кредитів у кредитному портфелі ПАТ «МЕГАБАНК» за останні роки показано на рисунку 4.

Рис. 4. Обсяги наданих кредитів малим сільськогосподарським підприємствам ПАТ «МЕГАБАНК» у 2007-2011 роках

Джерело: побудовано автором на основі даних Офіційного сайту ПАТ «МЕГАБАНК» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.megabank.net/ua>.

Дані рисунка показують, що ПАТ "МЕГАБАНК" істотно збільшує обсяги кредитування малих сільськогосподарських підприємств, починаючи з 2007 року. Так, за останні п'ять років обсяг кредитів, наданих малим сільськогосподарським підприємствам, зріс на 101 млн грн, а за 2011 рік він збільшився на 15%. Дані показники досягнуті за рахунок доступу до коштів Міжнародних фінансових організацій.

Так, у 2008 році між ПАТ "МЕГАБАНК" і Німецько-українським фондом у межах спільної програми кредитування підписано кредитну угоду на суму 1 млн євро терміном на п'ять років. Спільна програма кредитування передбачає надання кредитів фізичним особам – підприємцям та підприємствам малого й середнього бізнесу, які: ведуть свою діяльність у виробничій сфері, сільському господарстві, сфері послуг або торгівлі; мають стабільну фінансову структуру, керівний склад, штатний персонал; діють згідно з прийнятими стандартами, які стосуються охорони навколишнього середовища, охорони здоров'я та техніки безпеки (або не суперечать їм) [7].

Кредитування за вищевказаною програмою передбачає вигідні й зручні умови для посилення конкурентоспроможності та розвитку бізнесу позичальників. Відсоткова ставка за програмою – від 10% річних у євро.

Розміри кредиту визначені диференційовано, зокрема: для мікропідприємств (не більше 20 постійних працівників) і фізичних осіб – підприємців – до 25 тис. євро, для малих підприємств (не більше 250 постійних працівників) – до 100 тис. євро. Кредити надаються банком терміном до трьох років на поповнення обігових коштів та до п'яти років на придбання основних фондів.

Основними кредитними продуктами, які пропонує ПАТ "МЕГАБАНК" для малих сільськогосподарських підприємств, є «Мікро – Агрокредит» і «Експрес – Агрокредит». Вони передбачають максимально короткий термін розгляду й ухвалення рішення по видачі кредитів. Такі кредити можуть одержати фізична особа (керівник підприємства або власник бізнесу), приватний підприємець, особисте селянське господарство (табл. 2).

2. Порівняльна характеристика діючих кредитних програм для малих сільськогосподарських підприємств у ПАТ "МЕГАБАНК"

Базові умови	Кредитні продукти для малих сільськогосподарських підприємств	
	"Мікро – Агрокредит"	"Експрес – Агрокредит"
Сума кредиту	До 2 млн грн (або еквівалент доларів США та євро)	До 40 тис. грн
Термін кредитування	До 12 міс. (на основні засоби – до 60 міс.)	До 12 міс. (на основні засоби – до 18 міс.)
Переваги продукту	Гнучкий підхід до умов кредитування (комбінована застава, індивідуальний графік погашення кредиту), прийняття рішення про надання кредиту на підставі оцінки бізнесу, найкоротший термін розгляду документів (протягом 5 днів), відсутність комісій за дострокове погашення кредиту, консультації персонального експерта, сприяння у підготовці документів	Найкоротший термін розгляду документів (протягом 2-х днів), кредит надається без нотаріального оформлення майна у заставу, відсутність комісій за дострокове погашення кредиту, консультації персонального експерта, сприяння у підготовці документів
Вимоги до позичальника	Досвід бізнес-діяльності у сільськогосподарській галузі – не менше 12 міс. та прибуткова діяльність	

Джерело: побудовано автором на основі даних Офіційного сайту ПАТ «МЕГАБАНК» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.megabank.net/ua>.

За рішенням кредитного комітету банк може запропонувати оформлення поруки юридичної або фізичної особи. Особливо це стосується тих випадків,

коли позичальник і поручитель ведуть спільний бізнес або мають спільне джерело доходу, що є привабливим для малих агропідприємств.

Обираючи банк для кредитування, малі сільськогосподарські підприємства повинні звертати увагу не лише на нижчі відсоткові ставки щодо кредитів, а й на лояльне ставлення до клієнта, готовність банку до ведення переговорів щодо адаптованого графіка погашення та лояльної застави, адже часто, пропонуючи низьку відсоткову ставку, банки намагаються знизити ризик за рахунок ліквідної застави (нерухомість), не беручи до уваги інші активи (техніка, готова продукція тощо) [10].

Згідно з результатами опитування Міжнародної фінансової корпорації (МФК), 75% малих агропідприємств мають обмежений доступ до банківських кредитів. Основними джерелами фінансування господарської діяльності для них лишаються власні кошти (нерозподілений прибуток – для 60% респондентів, особисті заощадження – для 13%). Банківські кредити одержують лише 27% малих сільськогосподарських підприємств [9].

За даними, наданими філіями банківських установ, у 2011 році 7111 суб'єктів малого підприємництва Черкаської області одержали кредити на суму 1537,4 млн грн, або 21,4% загального обсягу кредитів, направлених в економіку області (табл. 3).

3. Кредитування малих сільськогосподарських підприємств комерційними банками Черкаської області у 2010-2011 роках

Рік	Видано кредитів								Заборгованість за кредитами, млн грн			
	усього		у т.ч., млн. грн		з них фермерським господарствам				усього	у т.ч. простро-чена	із неї фермерським господарствам	
	кількість	млн. грн.	коротко строкові	довго строкові	кількість	млн. грн.	коротко строкові	довго строкові			усього	про-стро-чена
									усього	у т.ч., млн грн		
2010	201	1064,1	1042,3	21,8	15	4,5	3,7	0,8	705,8	48,3	14,2	13,9
2011	7111	1537,4	1477,3	60,1	202	21,1	14,9	6,2	677,4	31,0	5,1	0,6
Приріст 2011 до 2010	+6910	+473,3	+435	+38,3	+187	+16,6	+11,2	+5,4	-28,4	-17,3	-9,1	-13,3

Джерело: розраховано автором.

Обсяги кредитних ресурсів, які спрямовані установами банків на кредитування малого підприємництва, збільшилися проти відповідного періоду

минулого року на 44,5%, або 473,3 млн грн. Кредитування фермерських господарств збільшилося порівняно з 2010 роком на 16,6 млн грн (у 4,7 раза) і становило в 2011 році 21,1 млн грн, у т.ч. за рахунок довгострокових кредитів, які порівняно з минулим роком збільшилися у 7,8 раза, та надавалися в обсязі 6,2млн грн.

Попри існування певного розмаїття кредитних програм для малих сільськогосподарських підприємств, на практиці банки вкрай неохоче їх кредитують. Наразі номінальна вартість гривневих позик для цього сегмента агропозичальників коливається в середньому в діапазоні 23-26%. Однак з урахуванням супутніх витрат (на страхування, послуги нотаріуса тощо) ефективна ставка зростає до зовсім непідйомних 35-40% [9].

Банкіри наголошують, що обсяги кредитування могли б бути суттєвішими, однак кредитний запал фінустанов охолоджує низка чинників. Зокрема, нестабільність урожаїв, фактична відсутність ефективних інструментів їхнього страхування; цінові коливання (як на внутрішньому, так і зовнішньому ринках); законодавчі пробіли та невизначеність у питанні права власності, розпорядження сільськогосподарськими угіддями; дефіцит потужностей для зберігання аграрної продукції [9].

Розвиток малих сільськогосподарських підприємств України неможливий без проведення сприятливої й збалансованої фінансово-кредитної політики держави, розроблення стратегії розвитку аграрної галузі на перспективу відповідно до національних інтересів. Основними напрямками розвитку системи фінансово-кредитного забезпечення малих сільськогосподарських підприємств є:

- формування кредитної інфраструктури:

- сприяння створенню кооперативної кредитної системи, спрямованої на обслуговування суб'єктів аграрного ринку, малого і середнього бізнесу в сільській місцевості;

- розширення функцій Фонду підтримки фермерських господарств щодо мікrokредитування особистих селянських господарств та їх об'єднань;

- удосконалення кредитних механізмів;

підвищення гарантій повернення кредитів створенням системи державної реєстрації нерухомості, зокрема земельних ділянок, розвитку оцінної й страхової діяльності, використання заставного майна, удосконалення механізму страхування фінансових ризиків комерційних банків;

удосконалення механізму державної підтримки підприємств агропромислового комплексу через механізм здешевлення відсоткових ставок за користування кредитами;

сприяння розвитку мережі реалізації сільськогосподарської продукції за форвардними і ф'ючерсними контрактами [11].

Висновки. Отже, прогалини організації довгострокового кредитування, високі відсоткові ставки за кредитами, відсутність застави, відсутність кредитної історії, недостатня обізнаність керівників малих сільськогосподарських підприємств щодо пропозиції кредитних послуг зумовлюють пошук доступних джерел кредитування, одним з яких може стати кредитна кооперація в аграрній сфері. Саме через сільські кредитні кооперативи реально залучати фінансові ресурси населення, оскільки вони мобілізують заощадження своїх членів із метою взаємного кредитування.

Малі сільськогосподарські підприємства можуть поповнювати свої фінансові ресурси за рахунок залучених кредитних ресурсів. Але оскільки вкладати кошти в аграрне виробництво ризиковано, а рівень доходів сільського населення не дає самостійно профінансувати господарство, то поліпшення умов доступу до кредитних ресурсів можливе через комерційні й кооперативні канали їх надходження. Вважаємо, що альтернативою розвитку системи фінансового забезпечення малих сільськогосподарських підприємств є саме кооперативний канал надходження кредитних ресурсів, який порівняно з комерційним недостатньо розвинутий в Україні.

Список використаних джерел

1. *Зленко О.В.* Запровадження нових механізмів кредитування сільськогосподарських товаровиробників [Електронний ресурс] / О.В. Зленко. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/Agroin/2010_7-9/ZLENKO.pdf.
2. *Кириченко О.А.* Кредитування аграрного сектору економіки в умовах глобальної фінансової кризи / О.А. Кириченко, В.Д. Кудрицький // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – №5(95). – С.207 – 222.

3. *Кривень Н.В.* Фінансово-кредитні важелі впливу міжнародних програм для стимулювання розвитку мікрокредитування малого бізнесу в Україні / Н.В. Кривень // Вісн. ун-ту банківської справи НБУ. – 2011. – №2(11). – С.77 – 81
4. Офіційний сайт компанії «Простобанк Консалтинг» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.prostobank.com>.
5. Офіційний сайт ПАТ «Банк «Київська Русь» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kruss.kiev.ua>.
6. Офіційний сайт ПАТ «КРЕДІ АГРИКОЛЬ БАНК» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://credit-agricole.com.ua>.
7. Офіційний сайт ПАТ «МЕГАБАНК» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.megabank.net/ua>.
8. Офіційний сайт Райффайзен Банк Аваль [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.aval.ua>.
9. *Пасочник В.* Агросектор і його кредитні врожаї [Електронний ресурс] // В. Пасочник // Дзеркало тижня України. – №16. – 2012. – 27 квіт. – Режим доступу до журн.: http://dt.ua/ECONOMICS/agrosektor_i_yogo_kreditni_vrozhayi-101300.html.
10. Портал «Світ Агротехнологій» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://svitagro.com>.
11. Постанова КМУ «Про затвердження державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року» від 19.09.2007 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
12. Практика кредитування МСП в кредитних спілках [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vlasnasprava.info/ua>.
13. *Скрипник Ю.В.* Кредитування сільськогосподарських підприємств та роль держави у фінансуванні аграрного сектора / Ю.В. Скрипник, Ю.В. Пахненко // Вісн. Сумського нац. аграр. ун-ту. Серія «Фінанси і кредит». – 2007. – №1. – С.28-34.